

**КНИГОЗБІРНЯ «СТУДІОНУ» У ФОНДАХ ЛЬВІВСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
імені В. СТЕФАНИКА: ФРАГМЕНТИ ІСТОРІЇ,
ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ І ЗБЕРЕЖЕННЯ**

Василь Ферштей

генеральний директор

ЛННБ України ім. В. Стефаника, канд. пед. наук

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6347-4519>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2020-12\(28\)-9](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2020-12(28)-9)

У статті наголошено, що ЛННБ України ім. В. Стефаника є спадкоємицею найбільших українських книгозбірень та інституцій, зокрема книгозбірні «Студіону», збірки яких внаслідок геополітичних потрясінь у першій половині ХХ ст. склали основу фондів Бібліотеки. Відзначено внесок Андрія та Климентія Шептицьких у заснування і підтримку однієї з найбільших на той час спеціалізованих наукових бібліотек Галичини — «Студіону». Визначено важливість цієї інституції у розвитку духовно-релігійного життя народу, охарактеризовано низку документів, що розкривають специфіку збірок візантійської бібліотеки й архіву «Студіону».

Ключові слова: *ЛННБ України ім. В. Стефаника, Андрей Шептицький, Климентій Шептицький, книгозбірня «Студіон», візантійська бібліотека.*

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, як одна з найбільших наукових бібліотек України, з її потужним науково-дослідницьким потенціалом удруже за останні роки прилучається до вшанування велетів духовності — Митрополита Андрія Шептицького та Блаженного Климентія Шептицького.

До 150-ліття Митрополита Андрія у Бібліотеці експонувалася ґрунтовна виставка документів та книжкових і періодичних видань, відбувалися наукові семінари та конференції, готувалися публікації. Окремі експонати Бібліотека випозичала для виставлення у Львівському музеї історії релігії.

Відродно, що цього року до 150-літнього ювілею Блаженного Климентія Шептицького, спільно з Постуляційним Центром Монастирів Студійського Уставу УГКЦ, ЛННБ України ім. В. Стефаника проводить наукову конференцію. Це стало доброю нагодою зосередитися на колосальному внеску братів Шептицьких у науково-культурний розвиток Галичини, що проявився, зокрема, у заснуванні й підтримці однієї з найбільших на той час спеціалізованих наукових бібліотек — книгозбірні «Студіон», яка функціонувала у Львові.

Тому, крім секційної діяльності, в рамках конференції розгорнуто виставку документів під назвою «Книгозбірня «Студіону» у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника», що наочно демонструє ті скарби, які безпосередньо згромаджували Шептицькі та за збереження яких сьогодні ми несемо повну відповідальність.

У такий спосіб акцентуємо увагу на особливості нашої Бібліотеки, яку маємо всі підстави вважати спадкоємицею найбільших українських книгозбірень та інституцій. Адже їхні збірки внаслідок геополітичних потрясінь у першій половині ХХ ст. склали основу фондів Бібліотеки. Йдеться насамперед про книжкові, рукописні, стародруковані, мистецькі фонди НТШ, Народного дому, бібліотек монастирів, приватних бібліотек, а також, безперечно, книгозбірні «Студіону», вагома частина якої сьогодні у розпорошеному вигляді зберігається у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаника.

Український народ упродовж ХІХ–ХХ ст. провадив боротьбу за здобуття власної держави, що не могло відбутися без досягнення ним високого рівня духовного розвитку і, як наслідок, національної самосвідомості. Еліта народу вважала просвітництво засадничою умовою для їх формування, що, своєю чергою, отримало широку підтримку народних мас.

Потужне Тарасове:

Учітєся, брати мої,
Учітєсь, читайте... [18]

переросло у сакральне — національну молитву і духовний гімн України від Олександра Кониського і Миколи Лисенка:

Боже великий, єдиний,
Русь, Україну храни!...
Світлом науки і знання
Нас, дітей, просвіти... [9]

Ці посади, які підхопив галичанин, уродженець Рогатинщини Володимир Масляк, стали у народі стоголосими:

Учи ся дитино, бо вчитися треба

Учи ся, голубко, най розум не спить... [13]

В умовах чужих державницьких систем просвітництво потребувало створення українських самоврядних громадських інституцій, завданням яких було сприяти розвитку науки і культури, акумулювати книги, твори мистецтва, предмети історичної пам'яті тощо.

Такими інституціями, що пройшли випробування часом і зіграли надважливу роль у формуванні духовності і національної самосвідомості нашого народу, крім Церкви, були товариство «Просвіта», НТШ, бібліотеки монастирів, національних товариств. У міжвоєнний період вони стали потужними науковими і національно-культурними осередками європейського рівня.

Бібліотека «Студіону» у Львові, яку заснував Митрополит Андрей Шептицький на початку ХХ ст., відома також під назвами: Книгозбірня «Студіон» святого Іоана Хрестителя у Львові, Книгозбірня «Студіон» у Львові [3], а також за своєю неформальною назвою, якою її означив сам фундатор, — «візантійська».

На спрямування цієї бібліотеки вказував о. Климентій Шептицький у статті «Митрополит Андрей і оновлення східньої чернечої традиції», присвяченій 25-річчю перебування Андрея Шептицького на митрополичому престолі. Ця стаття, опублікована в журналі «Богословія» 1926 р., є важливим джерелом до розуміння основних цілей творення Книгозбірні «Студіон» та особистої ролі глави УГКЦ у цьому процесі [19]. Як зазначав о. К. Шептицький, «...зачав наш Митрополит збирати Бібліотеку, а її спеціальністю мали бути *Orientalia* іменно з Візантійсько-Славянського та церковного обсягу» [19, с. 154].

Роль о. Климентія у діяльності бібліотеки «Студіону» заслугоує на окреме ретельне дослідження. Однак навіть ті нечисленні відомі нам факти підтверджують його багаторічну участь, а згодом і ключову роль, у забезпеченні її творення і діяльності.

Товариство «Студіон» у своєму Статуті ставило перед собою завдання збереження і розвитку духовно-релігійного життя народу. Як зазначав о. ігумен К. Шептицький, Товариство повинно здійснювати це насамперед через надання членам «Студіону» відповідної теоретичної і практичної освіти. Саме тому Товариство

вважало розбудову своєї бібліотеки надважливим засобом для досягнення цієї мети. Заснування бібліотеки постійно перебувало в полі зору Климентія Шептицького. Як свідчать архівні документи, на загальних зборах Товариства 28 грудня 1936 р. він наголошував: «В 1937 р. буде товариство мати змогу здійснити знову нову ціль, а то при помочі св. Йосифатового монастиря при вул. П. Скарги у Львові, де саме будується окремий будинок на приміщення великої бібліотеки і унійного архіву — для загального наукового ужитку. Ця інституція в головній мірі завдячує своє повстання починам і помочі Основника нашого товариства, Ексцеленції митрополитові Кир Андреєві. Членам товариства мешкаючим при вул. П. Скарги прийдеться бути сторожами і управителями бібліотеки і архіву» [17, арк. 35-37 зв.].

План будівництва бібліотеки затвердив магістрат м. Львова 18 вересня 1936 р., а вже наступного дня був укладений договір між товариством «Студіон» у Львові в особі голови товариства о. ігумена Климентія Шептицького та інженером-архітектором Олександром Пежанським. Згідно з умовами цього договору, всі видатки — рахунки на закупівлю матеріалів, оплату праці та ін. — брало на себе товариство «Студіон». Як зазначає у своїх розвідках М. Кривенко, архітектор Олександр Пежанський (1892–1972) зробив перші заміри будови ще 29 липня 1936 р., а вже 7 листопада цього ж року фундамент будинку освячував Климентій Шептицький. Будівельні матеріали купували у фірми «Д. Майблум» (вул. Городоцька, 37), будівельне дерево привозили з лісових угідь (Перегінсько) греко-католицької митрополії. Будівельні роботи тривали від жовтня 1936-го до грудня 1937 р. [5, с. 465-466].

15 квітня 1938 р. на засіданні Ради товариства «Студіон» у помешканні преосв. Кир Івана Бучка о. Климентій Шептицький доповідав про стан будівництва нового дому бібліотеки й архіву на земельній ділянці Товариства на тодішній вул. П. Скарги, 2б. Рада Товариства одногосно ухвалила важливі рішення, які підтверджують цілі розбудови бібліотеки «Студіон» і вказують на особисту роль Митрополита в цьому процесі. Рада задекларувала, що Митрополит Андрей Шептицький дав почин, основу і матеріальну базу для заснування інституту, бібліотеки й архіву Унії у Львові. Завдяки ініціативі Митрополита Андрея впродовж 1937 р. на вказаній земельній ділянці товариства «Студіон» було побудовано

3-5 поверховий будинок. За згодою Митрополита Андрея Товариство заповіло цей будинок на вічні часи інституту, бібліотеці й архіву Унії. Так було вирішено на загальних зборах Товариства 15 квітня 1938 р., а також зазначено: «В реальности Товариства при вул. П. Скарги через вибудовання окремого дому нової бібліотеки, де матиме приміщення архів Унії буде зреалізована одна з цілей Товариства предвижена в артикулі 3 статута, а саме бібліотека» [17, арк. 42-46].

1937 р. о. Климентій Шептицький особисто розробив правила користування бібліотекою «Студіон». Згідно з «Тимчасовим правильником бібліотеки «Студіону», користуватися нею можна було у середу-суботу від 9.00 до 16.00, користувачі могли працювати тільки у читальні, склавши замовлення «бібліофіляксови», який книжку «окадану приносить». Книжки додому не випозичалися. Ці ж положення були обумовлені у «Провізоричному правильникові» [4, с. 259].

Важливими, на наш погляд, для підтвердження задуму Митрополита щодо бібліотеки «Студіону» є документи, які виявила дослідниця Жанна Ковба у Центральному державному архіві вищих органів державної влади і управління України (ЦДАГОВУ) у фонді 3833 «Краєвий провід ОУН на західноукраїнських землях» (опис 3, справа № 13) під титулом «Щоденник українських буржуазних націоналістів».

Вміст фонду не відповідав заявленій назві — це були робочі записи, розпорядження митрополичого ординаріату, послання і пастирські листи Андрея Шептицького. Митрополит був уже в поважному віці та мав прогресуючу хворобу, тож надиктував їх своєму секретареві о. Володимирові Грицаю. Ці документи було опубліковано окремою книгою в 2003 р. [14, с. 140-147]. Читаємо у них про обґрунтовану тривогу Митрополита Андрея, викликану тогочасними подіями, зокрема тим, що Львів і «Святий Юр зайняла советська влада» [14, с. 123].

Хочемо заакцентувати на кількох фрагментах цього документа. Вони, на наш погляд, з одного боку, окреслюють завдання, які визначав Митрополит перед новозбудованою бібліотекою «Студіону», що само по собі є важливим задля вивчення історії її закладення. З іншого боку, вони характеризують діяльність Митрополита як церковного і громадського діяча, який моделював і

втілював основоположні національно-культурні утворення. Цей досвід є особливо актуальним для нас сьогодні.

Митрополит зазначав:

«Моїм пляном було, щоби в тому домі “Студіону”, побудованому і устроєному для архівів і бібліотеки, були поміщені:

1) Бібліотека візантійська і 2) Архів.

Вони мали би бути власністю “Студіону”, обов’язаного до удержування бібліотеки і архіву у взірцевому ладі для ужитку вчених» [14, с. 123].

Особливу увагу слід звернути на поданий особисто Митрополитом перелік важливих для національної історії архівів, які він зібрав і які перебували в його полі зору. І це не лише архіви, пов’язані з діяльністю Церкви, що за його задумом повинні були стати основою архіву Історичної Унії, закладеного в домі «Студіону» разом з бібліотекою. Зокрема, Митрополит говорив про зібрані різні архіви волинських «Просвіт»; державний архів галицько-української держави [Західної Української Народної Республіки. — *В. Ф.*], який він отримав від президента Петрушевича; архів Українського Червоного Хреста у Відні з часів світової війни; архів посольства у Відні, який йому передав Володимир Сінгалевиц; архів В’ячеслава Липинського, який він придбав безпосередньо у власника [14, с. 124].

Звісно, це не повний перелік архівів і збірок, про долю яких піклувався Митрополит і значна частина яких стала основою фондів бібліотеки «Студіону». Очевидним є те, що цей документ потребує ретельного вивчення на предмет з’ясування історії всіх перелічених у ньому архівних збірок.

Бібліотека «Студіону», яку заснував Митрополит Андрей Шептицький на початку ХХ ст. і якою опікувався та керував о. ігумен Климентій Шептицький, фактично проіснувала до 1945 р. Фонд бібліотеки охоплював рукописні документи, інкунабули, палеотипи, кириличні і латинські стародруки, цінні видання ХІХ — початку ХХ ст., періодику.

Упродовж ХХ ст. цивілізована Європа, на жаль, вибрала найбільш неприйнятні способи вирішення тодішніх міждержавних проблем і протиріч — дві широкомасштабні криваві війни. Як наслідок, більшість українців від початку ХХ ст. опинилися в межах квазінаціональної держави УРСР під протекторатом

великоросійського імперіалізму, що, ще й до того, взяв на озброєння комуністичну ідеологію.

Радянська влада впродовж 1939–1941 рр. розпочала, а в 1944 р. продовжила і здійснила розгром усіх національних науково-культурних інституцій у Львові, зокрема й українських.

2 січня 1940 р. Постановою Ради народних комісарів УРСР у Львові створено філію Бібліотеки АН УРСР. Основою новоствореного закладу повинні були стати Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ), Бібліотека Публічна Руського Народного Інституту «Народний Дім» (Бібліотека «Народного Дому»), Бібліотека Національного закладу ім. Осолінських («Оссолінеум») [15].

Упродовж короткого часу до новоствореної інституції було передано фонди книгозбірні «Студіону» та бібліотеки інших національних і громадських організацій, а також десятки приватних збірок.

Офіційно книгозбірня «Студіон» увійшла до складу ЛФБ АН УРСР 12 лютого 1940 р. Про це свідчить «Протокол засідання комісії з передачі бібліотеки «Студіону» до фондів Львівської філії Бібліотеки АН УРСР» (від 10 і 12 лютого 1940 р., Львів) [16]. Цей документ містить опис бібліотеки «Студіону», що історично засвідчує надзвичайно високий, як на той час, рівень її оснащення, хоча її облаштування ще не було завершено.

Комісія підтвердила, що Бібліотека «Студіону» міститься у двох будинках. Перший, старий, на вул. П. Скарги, 2а, а другий, новий, побудований заходом Митрополита А. Шептицького у 1939 р. на вул. П. Скарги, 2б. За висновками комісії, новий будинок цілком відповідав модерним вимогам до книгосховищ. Він мав залізні двері, залізні полиці, електричне освітлення, центральне опалення, залізобетонні підлоги та внутрішній ліфт, що з'єднував усі поверхи.

Комісія констатувала, що в бібліотеці «Студіону» було приблизно 60 000 книг, розподілених на такі відділи: україніка, русіка, загальна історія, історія сходу, історія церкви, літургічні книги. Вона зазначила, що прикметною ознакою, яка виокремлювала бібліотеку «Студіону» з-поміж інших, була наявність візантинознавчої літератури, зауваживши, що у Львові немає такої потужної збірки книг означеної тематики.

Матеріали Комісії підтверджують, що в бібліотеці містився історичний і митрополичий архів, який у грудні 1939 р. опечатала тодішня державна влада. Тут зафіксовано, що цей архів налічував

приблизно 10 000 фасцикулів і творив з бібліотекою одну цілість. Як свідчать матеріали Комісії, у бібліотеці «Студіону» тоді зберігалися такі депозити:

— Митрополита Андрея Шептицького — містився на третьому і четвертому поверсі нового будинку разом з книгами «Студіону». Книжки з цього депозиту розпізнаються по тому, що на кожній з них є печатка або екслібрис, чи одне й інше, або ж власноручний підпис митрополита. За підрахунками бібліотекарів, цей депозит налічував дві-три тисячі томів;

— Катрі Гриневичевої — понад 5000 книжок, які зберігалися на окремих полицях на другому поверсі;

— Миколи Лади — майже 3000 томів теологічного змісту, які розміщувалися на партері в окремій скрині;

— Петра Хомина — приблизно 1500 томів теологічного змісту, що зберігалися на другому поверсі на підлозі;

— А. Червінського — понад 200 видань правничого змісту, розташованих на третьому поверсі на окремих полицях.

Очевидним є те, що радянська влада, вирішуючи долю бібліотеки «Студіон», керувалася суто ідеологічними мотивами. Всі створені нею комісії відзначали цінність фондів і модерність новозбудованого приміщення та його оснащення, що, здавалося, повинно було слугувати запорукою збереження і продовження її діяльності. Проте було ухвалено ідеологічно вмотивоване рішення про її приєднання до ЛФБ НАН УРСР, перевезення її фондів, що на практиці означало ліквідацію, розпорощення і неминучі втрати зібраних Шептицькими книг і архівів.

Вже 15 березня 1940 р. о. Климентій Шептицький звернувся до Кирила Студинського, тодішнього депутата Верховної ради УРСР, з листом щодо долі бібліотеки «Студіону». Йшлося, зокрема, про її виселення з будинку за адресою П. Скарги, 2б. Аргументи про те, що відбувається фактичне «викинення бібліотеки», а «льокаль бібліотеки не до ужитку на шпитальні цілі», що це «цілком без права — бо та (бібліотека) є вже передана Академії наук», не мали жодного впливу на радянську владу, і, звісно, проф. К. Студинський нічим зарадити не міг [12].

Історія нищення бібліотеки «Студіон» отримала продовження після другого приходу радянської влади. Показовими є спроби тодішнього директора бібліотеки АН УРСР Юрія Меженка перевезти

її зі Львова до Києва, що відображено у його листах від 8 жовтня 1945 р. до Президії АН УРСР [11] та від 11 жовтня 1945 р. до заступника голови Ради народних комісарів УРСР М. Бажана [10]. Звертаємо увагу на два аспекти, про які йшлося у листах Ю. Меженка.

Перше: «Після перегляду наявного фонду Бібліотеки, я впевнився в тому, що вона являється остільки цінною колекцією, що її треба негайно ще перед зимою перевезти до Бібліотеки АН УРСР. Бібліотека «Студіон» має в наявності 150 000 книжкових одиниць, а також дуже гарне устаткування на 300 000 книжкових одиниць» [11]. Друге: «У Львові Бібліотека Студитів перебуває в приміщенні, яке зараз є переустатковане під лікарню, а сама бібліотека опечатана печатками НКДБ і знаходиться під його охороною» [10].

Проминув час. Ми є тим поколінням українців, які стали учасниками відродження Української держави. Відійшла в історію ЛФБ АН УРСР з її ідеологічними стандартами щодо формування цілей і організації роботи, низки суттєвих заборон і обмежень, зрештою, спецфондом. Приємно, що сьогоднішня наукова конференція проходить у стінах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, яка входить до складу НАН України.

Працівники Бібліотеки, крім обслуговування читачів, провадять системну наукову й організаційну роботу, спрямовану на збереження і розкриття її фондів, лєвова частка яких становить національне надбання.

Багаті фонди бібліотеки «Студіону», розпорошені по різних підрозділах, не раз були предметом вивчення в рамках вузьких книгознавчих досліджень наукових співробітників Бібліотеки (О. Колосовської [2], О. Дзьобана [1]). Однак наявні у науковому обігу скупі відомості не давали повного уявлення ані про кількісний та якісний склад книгозбірні, ані про процес її передачі до Львівської філії БАН УРСР і подальшу їхню долю.

Системне дослідження історичної книгозбірні як історико-культурного явища і складової частини нинішньої ЛННБ України ім. В. Стефаника було розпочато в межах відомчих наукових тем: «Історія бібліотечної справи Галичини (XVI — перша половина XX ст.)», «Українські книжкові та рукописні зібрання Центрально-Східної Європи» (її реалізовував створений у 2003 р. науково-дослідний відділ історичних колекцій).

Багаторічна робота науковців Галини Сварник і Маргарити Кривенко з паспортизації історичних колекцій, їх реєстрації, вивчення хронології та шляхів формування фонду сучасної ЛННБ України ім. В. Стефаника, узагальнення досвіду інших установ та власної практики дали змогу підготувати і видати методичний посібник «Історичні колекції Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: з досвіду вивчення та наукової реконструкції» (Львів, 2014) [6]. Автори запропонували загальну схему уніфікованого опису історичних колекцій з урахуванням особливостей історії та складу фонду ЛННБ України ім. В. Стефаника та навели зразки опису різних типів і видів історичних колекцій.

Найбільш ґрунтовне дослідження книгозбірні «Студіон» здійснює наукова працівниця М. Кривенко. За результатами своїх досліджень вона не лише захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук [7], а й зробила значний внесок у бібліографічну реконструкцію складу книгозбірні, чим значно поглибила теоретичну базу історико-книгознавчих досліджень з історії бібліотечної справи Галичини першої половини ХХ ст.

Зібравши солідну архівно-документальну джерельну базу та залучивши до співпраці бібліотечних працівників підрозділів, у яких гіпотетично могли б зберігатися елементи історичного зібрання «Студіону», М. Кривенко простежила етапи переміщення збірок, виокремила й узагальнила їхні формальні ідентифікаційні ознаки. Це дає нам сьогодні підстави робити припущення про долю інших фрагментів цього зібрання.

Найцінніша частина бібліотеки «Студіону» (інкунабули, палеотипи, кириличні та латинські стародруки) зберігається у відділі рідкісної книги Бібліотеки [8, с. 156]. Важливі в історико-книгознавчому, науковому, культурологічному аспектах видання ХІХ–ХХ ст. бібліотеки «Студіону» зосереджені також і в інших відділах Бібліотеки, відповідно до специфіки комплектування. Зокрема, частина архівних та рукописних збірок, видань з архівістики, книжок про історію і зміст різних архівних установ, досліджень про рукописи та рукописну книжку, збірників документів з історії України, видань з історіографії, спеціальних історичних дисциплін (сфрагістики, палеографії, дипломатики, епістолярію) зберігається ні в підсобному фонді відділу рукописів [8, с. 165].

Значне місце в бібліотеці «Студіону» займає іноземна книжкова продукція 20–30-х років минулого століття, яку влито до основного фонду з відділу спецфондів ЛННБ України ім. В. Стефаника, що була визначена як «ідеологічно і політично шкідлива література». Заборонені за визначеними критеріями радянського режиму кириличні зарубіжні книжки з бібліотеки «Студіону» (а це, здебільшого, берлінські і паризькі видання) після розсекречення спецфонду увійшли до складу відділу україніки нашої Бібліотеки.

Мистецька література книгозбірні «Студіону», зокрема багата нотна колекція, становить основу нотного фонду Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів і представляє музичну культуру України кінця XIX — першої половини XX ст. [8, с. 166].

Доволі велика частина студіонівських пресодруків, які зберігаються у відділі періодичних видань ім. Мар'яна та Іванни Коців, представлена українськими та іншомовними різнотипними виданнями, які слугують нині важливим джерелом для багатоглибких досліджень.

Упродовж тривалого часу поза увагою дослідників перебував фонд обмінно-резервного відділу ЛННБ України ім. В. Стефаника. Згідно з провенієнціями, зазначеними на топографічних картах цього відділу, в його книгосховищах ще зосереджено чимало друків, що належали книгозбірні «Студіону».

Така ситуація склалася через ускладнений доступ до цього фонду, який зберігався у колишньому костелі оо. Єзуїтів (понад два мільйони одиниць збереження). Після звільнення костелу і перевезення книг на вул. Авіаційну, 1 і облаштування книгосховища відділу європейської книги XIX–XX ст. за адресою вул. Личаківська, 131, бібліотекарі і науковці отримали змогу працювати з цим фондом.

Нині фонди обмінно-резервного відділу, а також відділу європейської книги XIX–XX ст. є ресурсом для вивчення не лише інституційних історичних колекцій, а й бібліофільських зацікавлень власників особових зібрань. У цьому контексті науково важливим стало виявлення у ньому примірників із печатками о. Климентія Шептицького (зокрема, на чотиритомному виданні «Histoire du Consulat et de L'Empire» (Париж, 1851). Зв'язок між цією приватною бібліотекою та книгозбірнею «Студіону» ще потребує окремого відтворення і обґрунтування.

На сьогодні з понад 4,5 тис. введених працівниками сектору формування і каталогізації іншомовних видань ХІХ — середини ХХ ст. у науковий обіг видань, кількість одиниць зі збірки «Книгозбірня “Студіон”» налічує 94 назви. Всі вони представлені в електронному каталозі Бібліотеки. Чималий відсоток їх є першими примірниками чинних фондів ЛННБ України ім. В. Стефаника. Найстаріші видання датовані 1816–1834 рр. Це книжки з загальної історії, теології та богослов'я, історії церкви, філософії, правознавства та юриспруденції, військової справи, а також французька й німецька художня література — здебільшого прижиттєві видання. Їх можна виокремити за мовною ознакою: англійська, італійська, грецька, німецька, польська, латинська, французька.

Характерною ознакою художнього оформлення друкованих видань ХІХ ст. є використання італійського паперу та високого друку готичним шрифтом. Цінними взірцями початку ХХ ст., з огляду на їхнє поліграфічне виконання, є видання з наявними літографіями, оправлені в шкіряні або кольорові ілюстровані палітурки.

На досліджених виданнях наявні провенієнції та власницькі написи книгозбірні «Студіону», бібліотеки Митрополита Андрея. Наявність провенієнцій на титульних аркушах друкованих видань свідчать про історію їх побутування та походження. Часто наявні подвійні провенієнції, які дають можливість простежити надходження кожного окремого видання до бібліотеки «Студіону».

Ось видавництва та окремі відомі видавці Європи ХІХ — середини ХХ ст.: Бенедикт Готтельф Тойбнер («В. G. Teubner»), Брокгауз («F. A. Brockhaus»), Мішель Леві (Michel Lévy Frères.), Кальман-Леві (Calmann Lévy), Шарпантьє («Charpentier»), Е. Дентю («E. Dentu») та ін.

Унікальні фонди «Книгозбірні “Студіону”», як і більшість інших історичних колекцій, потребують документального відновлення історії, бібліографічної реконструкції, що і належить до першочергових завдань працівників ЛННБ України ім. В. Стефаника.

На завершення, доцільно, на наш погляд, повернутися ще раз до вже згадуваних робочих записів Митрополита, зокрема до його роздумів про засадничу роль архівних документів для історії. Дозволимо собі стверджувати, що це своєрідний заповіт Митрополита для всіх, хто дотичний до процесів, пов'язаних зі збереженням історичної пам'яті нашого народу.

Митрополит зазначав, що написання правдивої історії є серйозною проблемою, бо «...ніякий історик не є абсолютно об'єктивним, на кожного впливає його оточення, народність, віроісповідання, сторонництво [партійність. — В. Ф.], кожний об'єктивну правду представляє з іншого становища.

Не той найліпший історик, що об'єктивну правду безглядно представляє, а той, що уміє представити її зі становища свого для оборони, атаки, оскарження чи увинення оскаржених. Тепер, хто хоче об'єктивної історії, той мусить її виразно казати. Архіви висуюються на перший плян об'єктивності» [14, с.125].

Тому в теперішніх умовах предметом уваги ЛННБ України ім. В. Стефаника є не лише праця з наявною у нас історичною спадщиною, яку зібрали наші попередники, а й пошук її як в Україні, так і поза її межами, спровадження до Бібліотеки, опрацювання і забезпечення збереження і доступу для читача із застосуванням для цього всіх новітніх технологій.

1. *Дзьобан О.* Бібліотека митрополита Андрея Шептицького у Львові // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: [зб. наук. праць]. Львів, 2002. Вип. 9/10. С. 141-151.
2. *Колосовська О. М.* Книжкові пам'ятки у меценатсько-бібліофільських пріоритетах Митрополита Андрея Шептицького (1865–1944) // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства: матеріали другої наук.-практ. конф., 23 верес. 2010 р., Львів / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львівська політехніка», Наук.-техн. б-ка. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2010. С. 160-168.
3. *Кривенко М.* Бібліотека «Студіону» у Львові // Наукове товариство імені Шевченка: енциклопедія. Київ; Львів; Тернопіль, 2014. Т. 2: Бібл.-Вес. С. 58.
4. *Кривенко М.* Бібліотека «Студіону» у Львові: переміщення книжкових та рукописних колекцій (1940–1947) // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: [зб. наук. праць]. Львів, 2005. Вип. 13. С. 247-267.
5. *Кривенко М.* «Літопис монастиря священномученика Йосафата Студійського Уставу у Львові» як джерело до вивчення історії книгозбірні «Студіону» (1909–1940) // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: зб. наук. праць. Львів, 2008. Вип. 1 (16). С. 459-478.

6. *Кривенко М., Сварник Г.* Історичні колекції Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: з досвіду вивчення і наукової реконструкції. Львів, 2014. 111 с.
7. *Кривенко М. О.* Книгозбірня «Студіону» у Львові (1909–1940): історія, сучасний стан фонду: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 27.00.03. Київ, 2010. 20 с.
8. *Кривенко М. О.* Книгозбірня «Студіону» (1909–1940) у фонді Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника: видання XIX — першої половини XX ст. // Рукописна та книжкова спадщина України. Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів. Київ, 2009. Вип. 13. С. 156-172.
9. *Лисенко М.* Молитва: Боже великий, єдиний: гімн на жіночі голоси в супров. фп / сл. *О. Кониського*. Львів: Б-ка музикальна, 1885. Вип. 3 (Львів: літ. А. Пришляк). 4 с.
10. Лист директора бібліотеки АН УРСР Ю. Меженка до заступника голови РНК УРСР М. П. Бажана // Архів НБУВ. Оп. 1, ст. 65. Арк. 136. [Опубл.: Кривенко М. Бібліотека «Студіону» у Львові: переміщення книжкових та рукописних колекцій (1940–1947) // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: [зб. наук. праць]. Львів, 2005. Вип. 13. С. 263].
11. Лист директора бібліотеки АН УРСР Ю. Меженка до Президії АН УРСР, 8.10.1945 // Архів Президії НАН України. Ф. Р-251, Оп. 1. Спр. 199. Арк. 17. [Опубл.: Кривенко М. Бібліотека «Студіону» у Львові: переміщення книжкових та рукописних колекцій (1940–1947) // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: [зб. наук. праць]. Львів, 2005. Вип. 13. С. 262].
12. Лист Климентія Шептицького до Кирила Студинського, 15.03.1940 // ЦДІА України у Львові. Ф. 362. Оп. 1. Спр. 432. Арк. 15. [Опубл.: Кривенко М. Бібліотека «Студіону» у Львові: переміщення книжкових та рукописних колекцій (1940–1947) // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: [зб. наук. праць]. Львів, 2005. Вип. 13. С. 259].
13. *Масляк В.* Учи ся дитино!... // *Масляк В. І.* З Чорного шляху. Поезії. Т. II. Львів: накладом Редакції «Зорі», 1897. С. 52.
14. Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали 1941–1944 / упоряд. *Ж. Ковба*; наук. ред. *А. Кравчук*. Київ: Дух і Літера, 2003. 313 с.
15. Постанова № 39 Ради Народних Комісарів УРСР про організацію наукових установ в західних областях УРСР // Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів: зб. док. і матеріалів. Т. 1: 1939–1945. Львів, 2010. С. 22-23.

16. Протокол засідання комісії з передачі бібліотеки Студіону до фондів Львівської філії Бібліотеки АН УРСР // Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів: зб. док. і матеріалів. Т. 1: 1939–1945. Львів, 2010. С. 45-49.
17. Протоколи загальних зборів і засідань релігійного товариства «Студіон» у Львові за 1919–1941 рр. // ДАЛО. Ф. 282 (Т-во «Студіон»). Оп. 1. Спр. 5.
18. Шевченко Т. До мертвихъ и живихъ, и ненарожденныхъ земляківъ моїхъ, въ Україні и не въ Україні сущихъ, моє дружнее посланіе // Кобзарь Тараса Шевченка. Санкт Петербург: Типографія Императорской академіи наукъ, 1867. С. 215.
19. Шептицький К. Митрополит Андрей і обновлення східньої чернечої традиції // Богословія. 1926. Т. 4, кн. 1/2. С. 150-163.

References

1. Dzioban, O. (2002). Biblioteka mytropolyta Andreia Sheptytskoho u Lvovi. *Zapysky Lvivskoi naukovoї biblioteky imeni V. Stefanyka*. Lviv, vyp. 9/10, pp. 141-151. [in Ukr.].
2. Kolosovska, O. M. (2010). Knyzhkovi pamiatky u metsenatsko-bibliofil'skykh priorytetakh Mytropolyta Andreia Sheptytskoho (1865–1944). *Suchasni problemy diialnosti biblioteky v umovakh informatsiinoho suspilstva: materialy druhoї nauk.-prakt. konf.*, Lviv, 23 veresn. 2010. Lviv: Vyd-vo Lviv. politekhniky, pp. 160-168. [in Ukr.].
3. Kryvenko, M. (2014). Biblioteka «Studionu» u Lvovi. *Naukove tovarystvo imeni Shevchenka: entsyklopediia*. Kyiv, Lviv, Ternopil, vol. 2, p. 58. [in Ukr.].
4. Kryvenko, M. (2005). Biblioteka «Studionu» u Lvovi: peremishchennia knyzhkovykh ta rukopysnykh kolektsii (1940–1947). *Zapysky Lvivskoi naukovoї biblioteky im. V. Stefanyka*. Lviv, vyp. 13, pp. 247-267. [in Ukr.].
5. Kryvenko, M. (2008). «Litopys monastyria sviashchennomuchenyka Yosafata Studiiskoho Ustavu u Lvovi» yak dzherelo do vyvchennia istorii knyhozborni «Studionu» (1909–1940). *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoї biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka*. Lviv, vyp. 1 (16), pp. 459-478. [in Ukr.].
6. Kryvenko, M. & Svarnyk, H. (2014). *Istorychni kolektsii Lvivskoi natsionalnoi naukovoї biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka: z dosvidu vyvchennia i naukovoї rekonstruktsii*. Lviv, 111 p. [in Ukr.].
7. Kryvenko, M. O. (2010). *Knyhozbornia «Studionu» u Lvovi (1909–1940): istoriia, suchasnyi stan fondu: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 27.00.03*. Kyiv, 20 p. [in Ukr.].

8. Kryvenko, M. O. (2005). Knyhozbirnia «Studionu» (1909–1940) u fondi Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteky Ukrainy im. V. Stefanyka: vydannia XIX — pershoi polovyny XX st. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy. Arkheohrafichni doslidzhenntia unikalnykh arkhivnykh ta biblioteknykh fondiv*. Kyiv, vyp. 13, pp. 156-172. [in Ukr.].
9. Lysenko, M. (1885). *Molytva: Bozhe velykyi, yedynyi: himn na zhinochi holosy v suprov. fp.* [Slova O. Konyskoho]. Lviv: B-ka muzykalna, vyp. 3. (Lviv: lit. A. Pryshliak), 4 p. [in Ukr.].
10. Lyst dyrektora biblioteky AN URSR Yu. Mezhenka do zastupnyka holovy RNK URSR M. P. Bazhana (11.10.1945). *Arkhiv Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni Vernadskoho*. Inventory 1, file 65, fol. 136. [in Ukr.].
11. Lyst dyrektora biblioteky AN URSR Yu. Mezhenka do Prezydii AN URSR (8.10.1945). *Arkhiv Prezydii NAN Ukrainy*. F. R-251, inventory 1, file 199, fol. 17. [in Ukr.].
12. Lyst Klymentiiia Sheptytskoho do Kyryla Studynskoho (15.03.1940). *Tsentralnyi Derzhavnyi Archiv Ukrainy u Lvovi*. F. 362, inventory 1, file 432, fol. 15. [in Ukr.].
13. Masliak, V. (1897). Uchy sia dytyno!... Masliak, V. *Z Chornoho shliakhu. Poezii*. Lviv: nakladom Redaktsii «Zori», vol. II, p. 52. [in Ukr.].
14. Kovba, Zh. & Kravchuk, A. (eds.) (2003). *Mytropolyt Andrei Sheptytskyi. Dokumenty i materialy 1941–1944*. Kyiv: Dukh i Litera, 313 p. [in Ukr.].
15. Postanova № 39 Rady Narodnykh Komisariv URSR pro orhanizatsiiu naukovykh ustanov v zakhidnykh oblastiakh URSR. *Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy imeni V. Stefanyka: peremishchennia i vtraty fondiv*: zb. dok. i materialiv, vol. 1: 1939–1945, pp. 22-23. Lviv. [in Ukr.].
16. Protokol zasidannia komisii z peredachi biblioteky Studionu do fondiv Lvivskoi filii Biblioteky AN URSR. *Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy imeni V. Stefanyka: peremishchennia i vtraty fondiv*: zb. dok. i materialiv, vol. 1: 1939–1945, pp.45-49. Lviv [in Ukr.].
17. Protokoly zahalnykh zboriv i zasidan relihiinoho tovarystva «Studionu» u Lvovi za 1919–1941 rr. *Derzhavnyi Archiv Lvivskoi oblasti*. F. 282, inventory 1, file 5. [in Ukr.].
18. Shevchenko, T. (1867). Do mertvykh i zhyvykh, i nenarozhdenykh zemliakiv moikh, v Ukraini i ne v Ukraini sushchyykh, moie druzhnee poslanie. *Kobzar Tarasa Shevchenka*. Sankt Peterburh: Typohrafiia Imperatorskoi akademii nauk, p. 215. [in Ukr.].
19. Sheptytskyi, K. (1926). Mytropolyt Andrei i obnovlennia skhidnoi chernechoi tradytsii. *Bohosloviia*, vol. 4, kn. 1/2, pp. 150-163. [in Ukr.].

Vasyl Fershtej, Director General, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, PhD (Pedagogy)

The *Studion's* Library collection in Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv: fragments of history, study experience and preservation issues

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv (VSNSL of Ukraine in Lviv) is considered as an inheritor and successor for major Ukrainian libraries and institutions that constituted its base consequently to geopolitical upheavals of first half of 20th century. These are books, manuscripts, old prints, periodicals, notes and fine arts collections etc. from the libraries of Shevchenko Scientific Society, People's Home in Lviv, monasteries, private collections, as well as Studion's Library collection, whose substantial part now is being dispersed along the shelves of VSNSL of Ukraine in Lviv. The author defined the role of Metropolitan Andrey Sheptytskyi and Klymentii Sheptytskyi in establishing and maintaining this biggest specialized scientific library in Galicia at that time.

The paper describes the rise and evolution of the Studion's Library collection drawing on archival documents and revealing main stages of its formation, outlines objectives that Metropolitan Andrey Sheptytskyi determined for it and highlighted Metropolitan's activity in church and social fields resulted in formation of national and cultural institutions. The author also defined the outstanding role of Studion's in the religious life of Ukrainians.

The Studion's Library collection was officially integrated into Lviv Branch of the Library of the Academy of Sciences of USSR on February 12, 1940. So the dispersion of the once rich collection started. Now those books and periodicals are parts of Rare Book Department, Manuscript Department, Ukrainian Department, Exchange and Reserve Department, Department of European book of 19th–20th cc. and others. These collections were repeatedly examined within several bibliological studies conducted by the Library's researchers. Thus, it is marked that unique collections of Studion's like other historical libraries at VSNSL of Ukraine in Lviv need writing their history as well as their bibliographical reconstruction what is now composing one of main objectives of Library's staff.

Keywords: *Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, Metropolitan Andrey Sheptytskyi, Klymentii Sheptytskyi, the Studion's Library collection, Byzantine Library.*